లీడర్

ఇందుకూరి మురళి

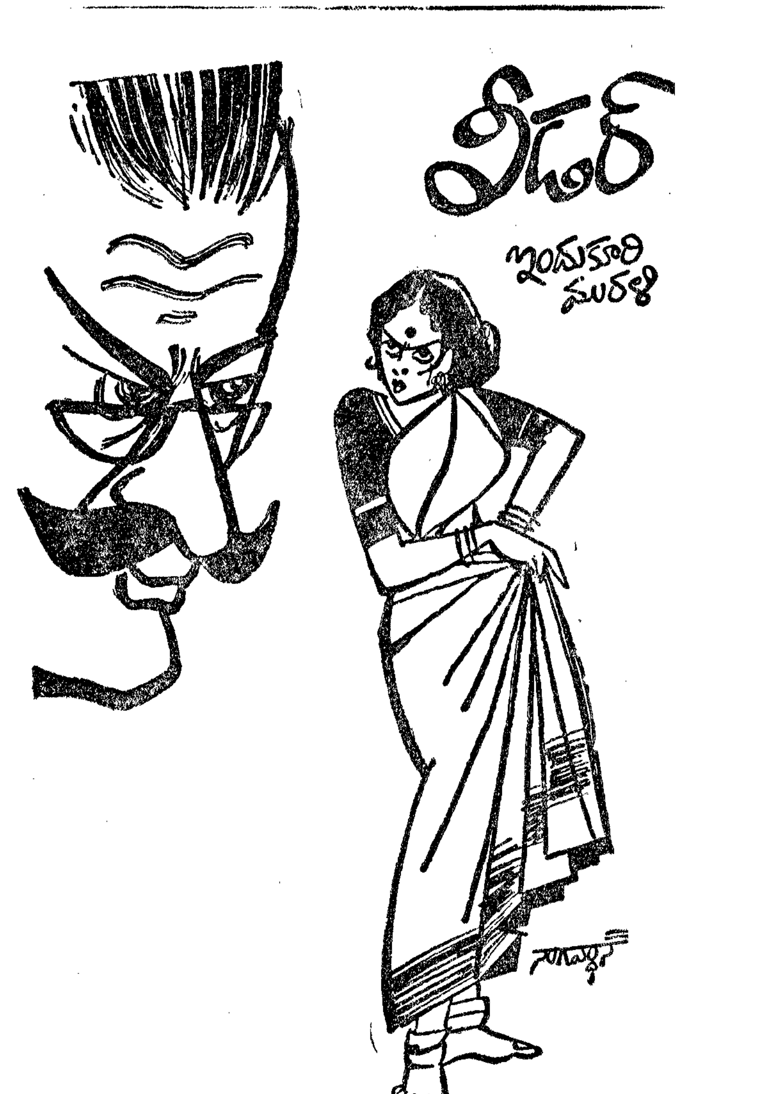

గూడూరులోని యూనివర్సల్ మైకా కంపెనీ అంటే, మైకా రంగంలో దేశ విదేశాల్లో గొప్ప పేరున్నది. దీనిలో పనిచేసే వాళ్ళంతా ఏ వదిమందో తప్ప తక్కిన వాళ్ళంతా కూలీలే.

ఆరోజు బట్వాడాలు. దాదాపు నాలుగొందల మంది సీరియస్‌గా వున్నారు. లోపల కొంతమందికి దడుపూ లేకపోలేదు. కావేవు ఏదేదో గుసగుస లాడేదీ, అంతలోనే ఏమీ ఎరగనట్లు పూరుకుంటు న్నంతలో, గుమస్తా లెక్కాపక్కా సరుకొని "పూజారి అరుణమ్మా!" అన్నాడు. ఎక్కడి వారక్కడ గప్ చిప్ అయిపోయారు. అరుణ అనే ఇరవయ్యేళ్ళ అమ్మాయి టేబుల్‌కి దగ్గరగా పోయి నిలబడింది. గుమాస్తా అలవాటు ప్రకారం ఎనిమిది రూపాయలా డెబ్బైఐదు పైసలు టేబులుమీద పెట్టి, వేలిముద్ర కోసం రిజిష్టరు ఆమె ముందుకు తోశాడు. అరుణ చదువుకున్నది. ఎప్పుడూ సంతకమే చేస్తుంది. డబ్బు చేతికి తీసుకోకుండా రిజిష్టరులో ఎంత రాసున్నదో పరిశీలనగా చూసింది. పన్నెండు రూపాయల పావలా వుంది. తర్వాత టేబులుమీదున్న డబ్బులెక్కచూసి "పుస్తకంలో పన్నెండుంపావలా రాసి తక్కువగా యిచ్చారేం?" అనడిగింది. గుమాస్తాకి ఆశ్చర్యం కలిగింది. తన సర్వీసులో ఈ విధంగా అడిగినవాళ్ళు యింతవరకూ లేరు.

"ఎప్పటిలాగే యిచ్చాను. అక్కడ ఎంత రాసుకుంటే నీకెందుకు? ఈరోజేదో కొత్తగా మాట్లాడుతున్నావే!" అని తక్కిన వాళ్ళ ముఖాలకేసి చూచాడు. చాలామంది ముఖాలు పక్కకి తిప్పుకోవటం గమనించాడు.

"కొత్త ఏమీలేదు. ఎంత యిచ్చినట్లు రాస్తున్నారో, అంతా యివ్వండి. రూలు ప్రకారం మాచేత పని చేయించుకుంటున్నప్పుడు కూలి మాత్రం ఆ ప్రకారమే ఎందుకీరు?" అన్నది అరుణ నిష్కర్షగా. ఆలస్యమౌతున్నకొద్దీ గుమాస్తాకి చికాకు కలగసాగింది. అన్ని ఫ్యాక్టరీల్లో సర్వసామాన్యంగా జరిగే ఒక స్వల్ప విషయాన్ని అదొక పెద్ద మోసంగా అంతమంది సమక్షంలో ఒక కూలిమనిషి చిత్రించేటప్పటికి గుమాస్తా అవమానంగా భావించాడు. అందరూ అతని వైపే తీక్షణంగా చూస్తున్నారు. కళ్ళెరజేసి "ఓహో, తమరు రూలు మాట్లాడి లీడర్ కావాలనుకున్నారా! మాట్లాడటం చాలా తేలిక. కాళ్ళావేళ్ళాబడి పనుల్లో చేరి నాలుగు రోజులు కడుపునిండా తిండి దొరికేటప్పటికి మీ కూలోళ్ళకి కళ్ళు నెత్తికెక్కుతాయి ఆ మాట్లు గీట్లు యిక్కడ పనికిరావు. అవన్నీ పున్నదున్నట్లు పాటించాలంటే ఆసామి నెత్తి చేతులు పెట్టుకుని పోవాల్సిందే. నమ్మకమైతే వుండు. లేకుంటే పో" అన్నాడు కటువుగా.

లీడర్ అన్నమాట అరుణకి చాలా ఘాటుగా తగిలింది. "లీడర్లం మే మవుతామా? అక్షలు గుమ్మరించి యింకా మీరు కాగలరు. కష్టంచేసి న్యాయంగా మాకు రావలసింది అడిగినదానికి ఎందుకావిధంగా నోరు పారేసుకుంటారు? మా బాధలు నీకేం తెల్సు? ఎప్పుడయినా అనుభవిస్తుంటే తెలిసేది. ఒకటని, నాలుగనిపించుకోవటం ఏమంత మర్యాదకాదు. మీదేంపోయింది. రెడ్డిగారికి చెప్పండి. ఎంతయితే కూలి యిస్తున్నట్లు రాస్తున్నారో అంతా యిచ్చేదాకా తీసుకోవటంలేదని" అనదలచుకొన్న నాలుగూ దులిపేసి వెనక్కితిరిగివచ్చి తోటికూలీలతో యిలా అన్నది: "ఎనిమిదీ ముక్కాలు చేతిలోపెట్టి పన్నెండుంపావలా యిచ్చినట్లు రాసివ్వమంటున్నాడు. అదేమని అడిగితే ఏమన్నాడో మీరందరూ విన్నారుగదా! రెడ్డిగారు ఈ కంపెనీ పెట్టిన తర్వాత ఎంత సంపాదించిందీ మనకేకాదు వూరంతా తెలుసు. ఎలక్షన్లకనీ, వీటికనీ ఎంతో ఖర్చుపెడుతుంటారు. సొంత కూలోళ్ళకి ముష్టి కూలిడబ్బులివ్వటానికి ఎంత మోసం చేస్తున్నారో చూడండి. ఇప్పుడుండే ధరలకి వీళ్ళిచ్చేది ఏమూలకొస్తది? మనమేమన్నా గొంతెమ్మ కోర్కెలు కోరామా? అందరం కలిసి గట్టిగా అడగందే యిచ్చేటట్లు లేదు. వాళ్ళిచ్చినట్లు తీసుకోవటమా లేదా అనేది ఆలోచించుకొని చెప్పండి" అన్నది. అందరూ శ్రద్ధగా విన్నారు. అరుణ మాటలు వాళ్ళకి బాగా నచ్చినవి. ఒకరికొకరు మాట్లాడుకొని పూర్తిగా యిస్తేగాని తీసుకోమనీ నిర్ణయానికొచ్చి చెప్పేశారు.

ఈ హఠాత్పరిణామానికి గుమాస్తా ఉక్కిరిబిక్కిరైపోయి, ఏం చేయటానికీ పాలుపోలేదు. యజమానికి అప్పటికప్పుడు ఈ విషయం తెలిపే అవకాశంలేదు. ఆయనసలే ముక్కోపి. తనమీద ఎక్కడ విరుచుకపడతాడోనని భయంవేసింది. ఎప్పుడూ మాటకి మాట బదులిచ్చే వాక్చాతుర్యమంతా ఏమయిపోయిందో, నోటమాట రావటమే కష్టమయింది. చెమట కారుస్తూ "రెడ్డిగారితో మాట్లాడి రేపు శలవుకాబట్టి ఎల్లుండి ఏ విషయమూ చెబుతాను. ఇచ్చేదాయన, తీసుకునేది మీరు. మధ్య నాకెందుకు. నా డ్యూటీ నేను చేశాను" అన్నాడు.

అప్పటికే బాగా పొద్దుగూకింది. ఇక గుమాస్తాతో మాట్లాడటం అనవసరమనుకొని ఏదేదో మాట్లాడుకుంటూ ఎవరిళ్ళకి వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

* * *

"యూనివర్సల్ మైకా కంపెనీ" యాజమానిని

గురించి చుట్టుప్రక్కల కథలుకథలుగాచెప్పుకొంటూ వుంటారు. జిల్లాలోని ఉత్తర ప్రాంతంనుండి మొదట్లో యిక్కడికి కొచ్చినప్పుడు ఏ ముప్ఫయి నలభై వేలతోనో మైకా వ్యాపారం ప్రారంభించాడు. హరిశ్చంద్రా రెడ్డిగారు ఇప్పుడాయన ఎంత సంపాయించి వుంటాడో ఖచ్చితంగా ఎవరూ చెప్పలేరు. కానీ ఆ కంపెనీలో లావాదేవీలున్నవాళ్ళు కనీసం కోట్లుగడించి వుండొచ్చని మదింపు వేస్తుంటారు. అయితే వారిపేరు యింతగా పైకి రావటానికి డబ్బొక్కటే కారణం కాదు. ఆ కంపెనీలో జరిగే ప్రేమ కలాపాలే ప్రధాన కారణమయి వుండొచ్చు. హరిశ్చంద్రా రెడ్డికి ఏభై ఏళ్ళు దాటినా, కాస్త తళుగ్గా ఆడమనిషి కనపడితే చాలు వల్లమాలిన వ్యామోహం! ఇప్పుడిప్పుడే మధ్య తరగతినుండి దిగజారి కార్మికుల స్థాయికి చేరుకుంటున్న కుటుంబాల స్త్రీలు పస్తులతో చావలేక కంపెనీలకుపోక తప్పటంలేదు. తమ 'శ్రమనీ' 'మానాన్ని' ధారబోసికూడా హరిశ్చంద్రా రెడ్డి ఒక యమ్. యల్. ఎ. గా దగ్గరుండి యజమానులకు అనుకూలంగా చేయించబడ్డ చట్ట ప్రకారంగా సైతం కూలి పొందలేక పోతున్నారు.

ఈ అత్యాచారాన్ని కళ్ళారాచూస్తూ యిప్పటి వరకూ కార్మికనాయకుడైన భాస్కరరావు ఏమీ చేయలేకపోయాడు. ధరలు విపరీతంగా పెరిగిపోవటం కూలీ ఎప్పటిలాగే వుంటున్నందువల్ల పరిస్థితి అధ్వాన్నమై కూలీలు ఒక సత్యాన్ని గ్రహించేందుకు దోహదం కలిగింది. కార్మికులీయనకోసం వెతుక్కుంటూ రావలసి వచ్చింది.

అరుణ ఇంటిలో కార్మికుల సమావేశము ఏర్పాటైంది. భాస్కరరావు కాంతమ్మ క్షేమ సమాచారాలు తెలుసుకున్నాడు. అరుణ అత్త కాంతమ్మ అతనితో తన కుటుంబ గొడవలు చెబుతూ, "మా వంశంలో ఒకరిదగ్గరికి పనికిపోయి ఎరగం నాయనా. మా రోజులు బాగా లేక యింటిలో పరిస్థితి తెలుసుకొని వద్దన్నా అమ్మాయివినకుండా పనిలో కుదిరింది. అమ్మాయిని గురించి ఒక్క చెడ్డమాట కూడా యింతవరకు నా చెవులతో వినలేదు. అందరూ కలిసి దాని నెత్తిన పెద్ద భారం మోపారు. ఏం జరిగిందో తెలుసుకొని కాస్త సహాయపడు నాయనా నీ మేలెప్పటికీ మరిచిపోము" అన్నది.

వివరాలన్నీ తెలుసుకున్న తర్వాత భాస్కరరావు ఒక చిన్న లెక్చరిచ్చాడు.

"ఇందులో మీరు ఆందోళన చెందాల్సినదేమీ లేదు. అరుణ చేయరాని పని ఏమీ చేయలేదు. కష్టించి పనిచేసి దానికి తగిన ప్రతిఫలం కోరే హక్కు ప్రతి ఒక్కరికీ వుంది. అలా అడగటం సహజంకూడా. దురదృష్టవశాత్తు సమాజంలో పేరుకొనివున్న మూఢవిశ్వాసాలవల్ల ఇది కొందరికి విడ్డూరంగా కనిపిస్తుంది. పని దగ్గరేమో నెత్తినమొట్టి చట్టానికి మించి చేయించుకుంటూ వుంటారు. కూలి ఇవ్వాల్సి వచ్చేటప్పటికీ ఆ చట్టాలకి తిలోదకాలిస్తారు. అడగనిదే అమ్మయినా పెట్టదని సామెత. ఇతరుల శ్రమశక్తిని కొల్లగొట్టటమే వృత్తిగా పెట్టుకున్నవారిని ఆ మాత్రమయినా అడక్కుంటే పేదలుగా వుండేవాళ్ళు బతికేదెట్లా?

అరుణ చురుకైన యువతి గనుక పనికట్టి నిలవేసి అడిగింది. అరుణలాంటివారు వందలూ, వేలూ ముందుకు వచ్చినప్పుడే మనకూ,మనతోబాటు దేశానికి ముక్తి కలుగుతుంది. చెమురుమురుగా నడివున్న కార్మికుల నందర్నీ ఒకశక్తిగా సమీకరించి ఈ దోపిడీ వ్యవస్థను కూలదోసేందుకే నా జీవితాన్ని అంకితం చేశాను. నా శక్తివంచన లేకుండా మీకు సహాయపడతాను. ఇది నా బాధ్యత అని కొద్దిగా తమాయించుకొని. "నాకు తెలిసినంత వరకు యిప్పుడు మీ కొచ్చిన ప్రమాదమేమీలేదు మీరు కోరేది స్వల్పమైన కోరిక. ఇతర అభివృద్ధి చెందిన కార్మికులు ఈ కాలంలో తమ సంఘాల ద్వారా పోరాడే యిప్పు డమలులోనున్న చట్టాలకు మించి అదనపు సౌకర్యాలను పొందుతూ ముందుకి పోతూ వున్నారు.

గట్టిగా నిలబడ్డారంటే తప్పక గెలుస్తారు. సందేహంలేదు. యజమాని దిగిరాక తప్పదు." అంటూ ముగించాడు. భాస్కరరావు మాట్లాడేటప్పుడు వినే వాళ్ళను ఎప్పటి కప్పుడు గమనిస్తూ వచ్చేడు ప్రత్యేకించి అరుణ, సరోజల ముఖకవళికల్ని బట్టి కృతకృత్యుడైనట్లు సంతృప్తి చెందాడు. భాస్కరరావు మాటలు పూర్తయిన తర్వాత ఆ నిశ్శబ్దంలో అతని యెదుట నోరెత్తటానికి మొదట్లో కొంత జంకారు. ఎడతెరిపి లేకుండా బాతాఖానీవేసే అలవాటున్న వాళ్ళుకూడా బుద్ధిమంతుల్లాగా కాసేపు వుండిపోయారు. తర్వాత నెమ్మది నెమ్మదిగా ఒక్కొక్కరుగా అభిప్రాయాలు వెలిబుచ్చారు.

"అందరూ కలిసి రారయ్యా! డబ్బుకోసం గడ్డి తిని ఏ ఎండకాగొడుగు పట్టే వాళ్లుంటారు. ఈ మాట ఆడా ఆడి మాట యీడా చెప్పుతుంటారు" అన్నదొకామె.

'ఇది మనొక్కరికోసమా, కూలి రేపు జాస్తిగా వస్తే వాళ్ళుమాత్రం తీసుకోరా. పదిమంది ఒక మాట అనుకున్న తర్వాత దాటిపోతారా" అన్నదింకొకామె.

"ఇందర్ని కాదని ఎక్కడికి పోతాడు"

"అర్జెంటుగా షిప్‌మెంటు జరగాల్సిన ఆర్డర్లు న్నాయి. ఖచ్చితంగా నిలబడ్డామంటే రెడ్డిగారు ఒప్పుకొని తీరుతారు ఇదే మంచి సమయం."

"అందరూ ఎట్లాపోతే మేమూ అంతే." ఈ విధంగా ఎవరికి తోచినవిధంగా వాళ్ళు అన్నారు. వీటినన్నిటినీ భాస్కరావు ఓపిగ్గావిని పరిస్థితిని అవగాహన చేసుకున్నాడు. తర్వాత మళ్ళీ యిలా అన్నాడు.

"మీ యజమాని అసాధ్యుడు. చేతిలో డబ్బుంది. దిట్టమయిన వకీళ్ళున్నారు. దొంగలెక్కలు తయారు చేయటంలో నేర్పరులైన ఆడిటర్లున్నారు. పోలీసు వుంది. రౌడీ లుండారు. ఈ సాధనా లన్నిట్నీ వినియోగించుకొని అతను ఏమయినా చేయగలడు, మనకున్నదల్లా ఐక్యమత్యమనే ఆయుధమొక్కటే. దీనిని మనంనిలబెట్టుకున్నామంటే చాలు. దాదాపు గెలిచినట్టే లెక్క. ఎంతయితే ముట్టినట్లు రాసి మంటారో అంత యిచ్చేవరకూ తీసుకోవద్దు. చివరి వరకూ ఈ మాటమీదనే నిలబడాలి" ఈ మాటల తర్వాత కొంతసేపు అదీ యిదీ చర్చించుకొని ఎవరంతట వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

* * *

మరునాటి ఉదయం కంపెనీలకెళ్ళే స్త్రీలు చేతిలో కత్తి కత్తెరా పట్టుకొని వడివడిగా నడుస్తూ కంపెనీలకు పోతారు. అదేవిధంగా సాయంత్రం కంపెనీలనుండి యిళ్ళకు వస్తుంటారు. వయస్సులో వున్న యువతులు రకరకాల దుస్తులు ధరించి లోపల ఎన్ని బాధలున్నా చలోక్తులాడుతూ వయ్యారంగా దారి తీసినంత వేగంగా టైము అయిపోతుందని నడుస్తుంటే మనోహరంగా వుంటుంది. కాలేజీ కుర్రాళ్ళకు, యువ గుమస్తాలకు ఇదే కాలక్షేపం. ఈ సమయం కోసం కాచుకొని నోరు తెరచుకొని చూస్తుంటారు. సోమవారం ఉదయం అరుణ, సరోజలమధ్య మామూలు సరదాలులేవు. సరోజ నోటికి తాళం పడ్డదంటే పెద్ద విశేషమనే అనుకోవాలి. సైరన్‌కి కాస్తముందుగానే కూలీలందరూ కంపెనీగేటుముందు గుమికూడారు. అరుణ వచ్చినతర్వాత ఒకరినొకరు పలకరించుకుంటూ మాట్లాడుకుంటుండగానే గంట గణగణ మోగింది.

లోపలకొచ్చిన వాళ్ళకి ఎదురుగా కూర్చొని యున్న హరిశ్చంద్రారెడ్డిగారి దర్శనమైంది. ఎప్పుడైతే ఆయనను చూశారో కిక్కురు మనకుండా పక్కపక్కల సర్దుకో సాగారు. ముఖాలు ఆయన కెక్కడ కనపడతాయోనని పక్కవారి పైటల్ని చాటుచేసుకున్నారు. రెడ్డిగారు మామూలు రోజుల్లో అక్కడ కూర్చుంటే, ఆ రోజు ఎవరివంతోనని, అందమైన ఆడవాళ్ళు మాత్రమే బెదురుపడేది! విపరీతమేదో జరగబోతున్న ఆ రోజు అందరికీ భయంగా వుంటుంది. హరిశ్చంద్రారెడ్డి అంటే మేనేజర్లకీ, గుమాస్తాలకికూడా హడలే! సిబ్బక్కటి చుక్కో మొదట్కొందాకా హెడ్ మేనేజరు వ్యూసు చెయ్యాల్సిన పనికూడా తనేచేస్తూ హడావిడిగా అటూయిటూ తిరుగుతూ వుంటాడు. కూలీలంతా లోపల కొచ్చేసిన తరువాత—

"ఏమే! మొన్న ఎవరూ బట్వాడా తీసుకోలేదని చెప్పారు నిజమేనా?" అంతా నిశ్శబ్దం. "బుక్కులో రాసుండినంత యిస్తేగాని తీసుకునేది లేదని అన్నారా? తీసుకోకపోతే ఎవర్ని బెదిరిస్తారు? సమ్మె చేస్తారా? చెయ్యండి. మెతుకులుంటే కాకులు కావలసినన్ని. ఈ వ్యవహారాలంతా నా దగ్గర సాగవు. పనుల్లేక ఎక్కడ చూచినా అల్లాడిపోతున్నారు. నిలవకుండా జరిగిపోతున్నందుకా యింత పొగరెక్కింది!? రూపాయపావలాకి మించి ఎవడిస్తుండాడు, ఈ రోజుల్లో? మాకు తెలీదా. పనిలో చేరబోయేముందు యిక్కడెంత ఇస్తేదీ తెలీదా? పుస్తకాల్లో ఎంతరాసుకుంటే మీకెందుకూ? మాట్లాడరేం" అంటూ అదిరిపోయేటట్లు అరిచాడు. ఒక్కరూనోరెత్తలేదు.

సరోజ మెల్లిగా అరుణని గిల్లింది. "ఐదు నిమిషాలు ఎప్పుడన్నా ఆలస్యంగా వస్తే బయటికి తరిమేస్తారే. ఇరుగూ దొడుగయి ఒక అరపూట నిలిచే కూలి [illegible]

బట్వాడా యిచ్చేటప్పుడు కూడా వుండాలని మేము అడుగుతున్నాం ! నిజమే బజార్లో ధరలు యిన్నాళ్ళ లాగా లేవు. ప్రతిదీ విపరీతంగా ధర పెరిగిపోయి కొనలేక చస్తూ రూపాయి డబ్బులు అదనంగావస్తే ఏదో ఒక అక్కర గడుస్తుందని అడిగాం." అని అది తూచి అన్నది అరుణ.

అరుణ యిచ్చిన సమాధానం కూలీలకు బాగా నచ్చింది. హరిశ్చంద్రా రెడ్డికి మాత్రం కాస్తమాటిగా తగిలాయి. గుమాస్తాపైపే ధైర్యంగా తలెత్తి మాట్లాటలేని ఈ ఆడంగులు యిట్లాకూడా అడుగు తారని కలలోకూడా అనుకోలేదు. అయినా మాటల్లో తగ్గేరకం కాదు గాబట్టి-

"ఒకరా యిద్దరామ్మా పెచ్చుగా యివ్వటానికి ? ఎంచుమించు నాలుగ్గొందల మందుండారే ? ఈ గుంపుకంతా ఒక్కసారిగా ఆఫీసర్ల కిచ్చినట్లు రూలుప్రకారం యివ్వాలంటే బోర్బించుక పోవ ల్సిందే. ఎక్స్‌పోర్టులన్నీ పడిపోయి, మార్కెట్ ఎంత అధ్వాన్నంగా వుందో వేగేవారికి మాకు తెలుసు. ఎప్పుడూ లేనిది ఈ సమయంలో అడుగు తున్నారంటే విడ్డూరంగా వుంది. ఇది మీకు స్వతహాగా కలిగిన ఆలోచన కాదు. ఎవరో నూరి పోసి నట్లుగా వుంది. నా కంతా తెలుసు. ఒకవేళ పెంచాల్సొస్తే నేనే పెంచుతానుగాని ఒకరడిగితే కాదు పెంచేది. పొండి. పనిలో కెళ్ళండి తర్వాత ఆలోచిద్దాం." అన్నాడు పనిలో కెళ్తారని. కానీ ఒక్కరూ కదల్లేదు. అరుణవైపు చూస్తూ నిలబడి పోయారు.

"ముందు అదేదో తేల్చుకోకుండా పొమ్మేదెక్కడికో" అన్నారు ఎవరో గుంపులోనుండి. రెడ్డిగారికి వినపడ్డా ఎరగనట్లుండిపోయాడు. "మీరు మహరాజులు. తమరు తల్చుకుంటే యిదొక లెక్క కాదు. మీ పేరు తల్చుకుంటారు. దయచేసి మా కోర్కెను మన్నించండి. ఎవరో పురిగొల్పితే అడగటంకాదు - మా దరిద్రమే మాచేత అడిగిస్తున్నది. మాటమాత్రం అన్నారంటేచాలు పనిలోకెళ్తాం" వినయంగా అంది అరుణ.

రెడిగారు విరుచుకు పడ్డారు. "అయితే మీరు చెప్పినదానికి ఒప్పుకుంటేనే నన్నమాట పనిలో కెళ్ళేది ! లేకుంటే లేదు. నామాట మీరు కాదు వినాల్సింది. మీది నేనినాల. వ్యవహారం చాలా దూరం ముదిరిందే! ఇన్నేళ్ళుగా నా వుప్పూ-పులుసు తిని బతుకుతూ నన్నే ఎగతాయిస్తారా ? నా మాట కాదని మీరిపోయేవాళ్ళంతా తక్షణం యిక్కడి నుండి వెళ్ళిపోండి. ఎవరితో చెప్పుకుంటారో చెప్పుకోండి," కటువుగా అనేసి చరచరా ఆఫీసు రూంలోకి పోయాడు. అరుణకి పట్టుదల అధికమైంది. కూలీలవైపు తిరిగి ...

"మనమంటే వాళ్ళకి అసలు లెక్కేవున్నట్లు లేదు. ఇన్నేళ్ళుగా యిక్కడ పనిచేస్తుంటే ఎంత చులకనో చూడండి! కష్టాలెటూ తప్పవు. వాళ్ళకి జరిగిన మాత్రం మనకెందుకు జరగదో చూద్దాం." అని ప్రశ్నార్థకంగా అందరివైపూ చూచింది.

'బయటి కెళ్ళండి' అన్న రెడ్డిగారి మాటలకి చాలా మందికి ఒక్కసారిగా రోషమొచ్చింది.

"ఆడోళ్ళకి నోరు లేదని ఒకటీ ముక్కాలుగా చేయించుకోవచ్చు ననుకుంటున్నారు."

"అందరూ బయటకెళ్తే అయనొక్కడూ యిక్కడ కూర్చొని ఏంచేస్తాడో ?"

"ఇంతదూరమొచ్చిం తర్వాత తగ్గేదానికిలేదు. కానీండొసే. యింటికాడ దుగ్గుడిళ్లు బిడ్డ కున్నా రూపాయడబ్బులు తెచ్చుకోలేకపోము." అంటూ మనిషికో వ్యాఖ్యానం చేశారు. పనిలోకి పోవటానికి ఎవరికీ మనస్కరించలేదు. ఇది గమనించే అరుణ మళ్ళీ యిలా అన్నది :

"డబ్బున్నవాళ్ళ బుద్ధులే అంత. ఎంత గడించినా తృప్తి వుండదు. పాషాణపు మనుషులు. తోటిమనుషులు ఎంతబాధపడతారో బొత్తిగా అర్థం చేసుకోరు. వాళ్ళ లాభాల సంగతే వాళ్ళు చూసు కుంటారు. వాళ్ళ దయాదాక్షిణ్యాల కోసం మనం లొట్టలేసుకుంటే యికమనం బతక బళ్ళేదు. మన సత్తాఏమిటో కాస్త రుచిచూపి మనంకూడా మానాభిమానాలున్న మనుషులని రుజువు చెయ్యాలి. మహా పోతే ఈ పని పోతుంది. ఎక్కడయినా కష్టం చెయ్యాల్సిందే. చాలీ చాలని కూలితో ఎల్లకాలం నికృష్టంగా జీవించటంకంటే పదిమందికోసం పని పోగొట్టుకున్నట్లు పేరయినా నిలుస్తుంది. అన్నిటికీ అలవాటుపడే వుండాం. పదండి, వెళ్దాం" అన్నది. వెంటనే వెలుపల కొచ్చేశారు. భాస్కరరావు ఏం జరుగుతుందో తెలుసుకోవాలనే వుద్దేశ్యంతోకాబోలు కొంతదూరంలో నిలబడి వుంటే, అందరూ అక్కడికి చేరుకున్నారు. ఏం జరిగిందీ ఆయనకి చెప్పు కున్నారు. భాస్కరరావుకి ఆగ్రహం వచ్చింది. అయినా సంబాళించుకొని ...

"అంత తేలిగ్గా అంగీకరిస్తారా వాళ్లు ? యజమాన్య వర్గస్వభావమే అటువంటిది. లెక్కప్రకారం యివ్వకుండా ఎట్ల తప్పించుకుంటారో చూద్దాం. మీరు ఈ మాటమీదనే వుండండి. వాళ్ళంతట వాళ్ళే పనిలోనుండి వెళ్ళగొట్టారు కాబట్టి దీని వివరాలు యింకా బాగా తెల్సుకుంటాను. ఏదయినా జరిగితే నాకు వెంటనే తెలియపర్చండి. మీరు వెళ్ళొచ్చు" అని చెప్పి పంపేశాడు.

హరిశ్చంద్రా రెడ్డి ఆ సందర్భంలో అప్పుడు అక్కడ అట్లాఅన్నాడేగాని, కూలీలందరూ కంపెనీ వదిలేసి వెళ్ళిన తర్వాత ముచ్చెమటలు కారసాగినయి. తన మాటలతో కూడా ఎక్కడివాళ్ళక్కడ పనిలో కెళ్తారు గదా అనుకుంటే అలా జరగలేదు. సమస్య జటిలంగాతయారైంది. ఒప్పందంప్రకారం సకాలంలో విదేశాలకు సరుకు పంపకపోతే కలిగే నష్టం అపారం. కొత్త కూలీలతో పని పూర్తిచేద్దామంటే అది జరిగేదికాదు. ఎలాగయినా వీళ్ళచేతనే చేయించుకోవాలి. లెక్కప్రకారం కూలి చెల్లించినా పెద్దమొత్తమే మీకాదు. కానీ ప్రస్టేజి దెబ్బతింటుంది. వెధవ కూలీలకు- అందునా ఆడవాళ్ళకు తలొంచటమా ! ఇది బొత్తిగా మింగుడు పడలేదు, కాసేపు అటూ యిటూ తిరుగుతూ ఈ ఆలోచనలనుండి తేరుకొని ఫోన్‌లో ఎవరెవరితోనో మాట్లాడి సలహా పడ్డాడు. అందరూ కాకపోయినా ఒక వందమంది నయినా కనీసం లొంగదీసుకోవాలనే నిర్ణయానికొచ్చి గుమాస్తాలతో ఎవరెవరిపేర్లో చెప్పి తనను కల్సుకునే ఏర్పాటు చేయమని బోజనానికెళ్ళాడు.

రెడ్డిగారు భోంచేసి తిరిగి ఆఫీసులోకొచ్చే లోపల వాళ్ళు వచ్చేశారు. అందరూ శ్రీమంతులు

విసిరేసే ఎంగిలి మెతుకులకోసం అర్రులు చాచు క్కూచొనే సోమరులే! ఒక్కరూ కష్టంచేసి బతికే వాళ్ళు లేరు. వీళ్ళలో నలుగురు స్త్రీలు. పైనుండి వ్యాపార నిమిత్తం వచ్చే పెద్ద మనుషుల విలాసం కోసం ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేయబడ్డవాళ్ళు! వీళ్ళ సిఫార్సుతో పనిలో చేర్చుకున్న కూలీలు చాలా మందున్నారు. రెడ్డిగారు ఆఫీసులోకి ప్రవేశిస్తూనే అందరూ లేచి నిలబడి రెండు చేతులతోనూ నమస్కరించారు. రెడ్డిగారు కూర్చోమన్నా కూర్చోకుండా నిలబడే వుండిపోయారు.

"పెద్ద పనుండే యిక్కడికి పిలిపించాను. నెల నెలా ఎంతో డబ్బు తగలేసి మిమ్మల్నంతా మేపుతున్నాను. మీరు ఏపాటి ప్రయోజకులో యిప్పుడు తెలియాలి" అన్నాడు గంభీరంగా.

"మీ చలవల్ల బతికేవాళ్ళం. మీరు చల్లగా వుంటేనేగా మా బాగు! సెలవియ్యండి. తమరికి మించిపోయే పనులేమున్నాయి ఈ లోకంలో? దేనికయినా తయారుగా వుందాం." అన్నాడు వాళ్ళలోకి ముఖ్యుడైన ఒక డాఫర్.

"ఏమీలేదు. ఈ కూలిముండలంతా మామీద తిరగబడ్డారు. రూలు మాట్లాడుతుండారు-రూలు! పూటకిగతిలేనిముష్టిముండలు నామీదనేక త్తికట్టారు. కూలిచాలకపోతే కాళ్ళావేళ్ళాబడి బ్రతిమాలుకోవాలి గాని పని ఎగ్గొట్టి బెదిరిస్తారా? ఇంతదాకా వచ్చిన వాళ్లు యింతటితో వూరుకుంటారని గ్యారంటీ ఏముంది? రేపు నెత్తినెక్కి సవారీ చేస్తారు. అర్జంటుగా షిప్‌మెంటు జరగాల్సింది. లేకుంటే వీళ్ళ అంతు తేల్చేసేవాడ్ని. మీరు చెయ్యాల్సిందేమంటే ఎలాగయినా ఒక వందమందిని మనం చెప్పినట్లు నడుచుకునేటట్లు చూడాలి. ఎంత ఖర్చయినాసరే. పనికావాలి ముందు" అన్నాడు. రెడ్డిగారి మాటలు విన్నమీదట డబ్బు గుంజటానికి మంచి అవకాశం దొరికిందని మురిసిపోతూ ఆ డాఫర్ గప్పాలు గొట్టాడు.

"వాళ్ళమొఖం తమురెన్నెదిరించి ఈవూళ్లో ఎవరు బ్రతగ్గలరు స్వామీ? అంతా ఎకిలి చేష్టలు. తమ సంగతి యింకా సరిగా తెలీను. ఈ దెబ్బతో బాగా తెలిసొస్తది. ఆ రోజులుపోయినయ్. నాజాగ్గా నీడలో కూర్చొని దులుకుతుండిన షోగ్గతెలు కంపెనీల్లో పనులు దొరక్క వరికోతలకు నారేతలకి పోతూండారు. ఈ సీజన్‌లో ఆ యూనిటీ రాదు. అంతా మా కొదిలిపెట్టి మీరు నిశ్చింతగా వుండొచ్చు." వీడి మాటలు విని కొంతవరకు నమ్మకం కుదిరింది రెడ్డిగారికి. కార్మికుల్లో చీలికలు ఏ విధంగా తీసుకరావలసింది, ఏ మాట ఎవరికి చెప్పాల్సింది వగైరా విషయాలు మంతనాలాడినాక వాళ్ళు వెళ్ళిపోయారు.

— —

ఈ విషయం అరుణవాళ్ళకి తెలిసిపోయింది. యజమానుల తాబేదార్లు బదు జట్లుగా చీలి కార్మికుల్ని విడగొట్టాలని చూస్తే, అరుణ, సరోజలతో ఒకజట్టు, భాస్కరరావు మరికొందరు రెండవ జట్టుగానూ కార్మికులలో విశ్వాసం కల్గించేందుకు ప్రచారం సాగించారు.

యజమాన్ల తొత్తులు డబ్బుకోసం తక్కుర్తిపడి రకరకాలుగా అబద్దాలలి నీచమైన ప్రచారం సాగించారు. పుకార్లు లేవదీశారు. గమండ్లవీధి కొచ్చిన వాళ్ళు యజమాన్ల తరపున కొంతమందిని పోగేసి ఈ విధంగా చెప్పారు:

"మీరు చేసిన పని ఎనకా ముందు ఆలోచించి చేసిందికాదు. ఆ అరుణుండే అనొట్టి మాయలాడి. దాని గుట్టు తెలుసుకోకుండా మీరు మోసపొయ్యారు. భాస్కరంగాడికి, దానికీ సంబంధముంది. సందుదొరికితే చాలు వాడితో కులకటానికెళ్తది. ప్రత్యక్షంగా చూచినోళ్లుండారు. చూచేదానికి ఏమీ ఎరగని నంగనాచిలాగా వుంటుంది. కూలోళ్ళచేత గంటాలూ. సమ్మెలూ చేయిస్తే వాడికి పైనుండి డబ్బొస్తుందిట! వాడి స్వార్థంకోసం పండులాంటి మీ సంసారాల్లో నిప్పులు పోస్తున్నాడు. పూర్తిగా వాడి మైకంలో పడిపోయిన ఈ ముండ. వాడు చెప్పినట్లు ఆడతావుంది. రెడ్డిగారు ఒకసారి ఏదో పాలుమాలి అనుగ్రసిస్తే పెద్ద పతివ్రతలాగా కసిరికొట్టింది. అది జూచి ఈ అమాయకులు పెద్దమనిషనుకొని నెత్తినెక్కించుకున్నారు. ఇప్పటికైనా నిజం తెలుసుకోండి. మొదట్నుంచీ ఈ కంపెనీలో రెడ్లూ- కూలోళ్ళూ ఎంతో కలిసిమెలిసి వుంటుండారు. ఇప్పుడీ వెధవలొచ్చి చిచ్చుబెట్టారు. కూలి చాలకుంటే రాబట్టుకోవల్సిన విధంగా రాబట్టుకోవాలగాని పోట్లాడు పెట్టుకొనా సాధించుకునేది? ఆయనకి జరక్కకాదు యిప్పుడు మేమిక్కడి కొచ్చింది. ఏదో తెలిసో తెలియకో జరిగిపోయింది. సద్దబెడుదామనే వుద్దేశంతోనే. మీరు మామూలుగా పనుల్లోకి పోండి. మీకేం కావాలన్నా ప్రమాణపూర్తిగా ఆయనకి చెప్పి యిప్పిస్తాము. టటా దా వాళ్ళెంత యిస్తే అంత తీసుకోండి ఈ దఫాకి. ఆ తేడా పైవొచ్చే వారంనుండి తప్పక యిస్తాను. అదీగాక రెడ్డిగారి మాట విన్నందుకు యిప్పుడు కొంత ముట్టచెప్పతాం." అని చెబుతూ నోట్ల కట్టలు చూపారు. మెదలకుండా ఈ మాటలు అన్నీ విని కూలీల్లో కొందరు కాస్త అవతలికిపోయి ఏదో మాట్లాడుకొని తిరిగివచ్చి "ఇప్పుడు అందరూ లేరు మాచేతికేమీ యివ్వనవసరంలేదు. అంతరం మాట్లాడుకొని మీరు చెప్పినట్టే చేస్తాం" అని చెప్పిన తర్వాత కూడా యింకా ఏవేవో ఆశలు కల్పించి కూలీలు సమ్మతించి నష్టేననుకొని యజమాన్ల మెహర్బానీకోసం వేగంగా అక్కడినుండి వెళ్ళిపోయారు. ఈ విధంగా ఎక్కడ అవసరం చెప్పాల్సొ అక్కడ చెబుతూ నాలుగువైపులా కార్మికుల్లో విషప్రచారం చేశారు.

వీళ్లు పోయిన కాసేపటికి అరుణ, సరోజ, తదితరులు గమండ్ల వీధికొచ్చారు. భాస్కరరావుకూ తనకూ మధ్య అల్లిన కట్టు కథ విషయం విని అరుణ చాలా నొచ్చుకున్నది.

"ఈకూత కూసిన గాడిదల్ని చెప్పుతో కొట్టాల్సింది" అన్నది సరోజ కోపంతో.

"పోనీలేమ్మా. అన్నవాళ్లు పురుగులు బట్టి పోతారు. ఈ ఒక్క మాటతో వాళ్ళ రంగంతా బయటపడిపోయింది. నిన్ను యింతదూరం దించి మోసం చేస్తామా. ఈ పని వుండినాసరే వూడినా సరే. నీ వెనకాలే నిలబడతాం. ఇక్కడికి మీరు రావల్సిన అవసరమేలేదు. అబద్దానికి మోసపోయే వాళ్లు ఎవరయినావుంటే అక్కడికెళ్ళండి" అని ఓదార్చింది వాళ్ళలో ముఖ్యమైన ఒకామె.

"నన్నుగురించి ఏదో అనుకున్నా అదొకరకం. పదిమందికి సంబంధించిన పనాయె. యిదంతా నా మూలంగా ఎక్కడ పాడైపోతుందోనని బాధగా వుంది. మీరెవరూ నమ్మకుంటే వాళ్ళేమనుకున్నా పర్వాలేదు" అన్నది అరుణ. మళ్ళీ వాళ్ళు హామీ యిచ్చిన తర్వాత అక్కడినుండి వెళ్ళిపోయారు.

యజమానుల బంటు అరుణ విషయంలో అతి తెలివి వుపయోగించారు. చాలావరకు యిక్కడే వాళ్ళ ప్లానంతా భగ్నమైంది. కార్మికులు ఒక్కొక్కప్పుడు వ్యక్తిగతవిషయాలను, స్వల్ప విషయాలనే తీవ్రంగా పట్టించుకుంటారు. జీవిత సమస్యల్ని గురించికూడా అంతగా పట్టించుకోరు. బహుశా చైతన్య లోపంవల్లకావొచ్చు. ఐక్యంగా నిలబడితే వారానికో రెండుమూడు రూపాయలు అదనంగా వచ్చి ఎంతో ఉపయోగపడుతుంది. మాదాయుగా అందుకు మార్గంకూడా లభించినప్పటికీ దానిమీద వుండాల్సినంత విశ్వాసమూ వారికిలేదు. అన్నెం పున్నెం ఎరుగని ఒక అమాయకురాలిమీద నింద వేసారనేదే వాళ్ళని తీవ్రంగా కలచివేసింది. అరుణ మీద వాళ్ళకి మంచిగురి. అరుణని పొందటానికి హరిశ్చంద్రారెడ్డి కుటుంబంవాళ్ళు చేసిన ప్రయత్నాలు అటువంటివి. వాటినన్నిటినీ తప్పించుకొని నిలబడగలిగిందంటే యిక్కడ యిది చాలా అపూర్వమైన విషయం. ఇందువల్ల కార్మికులకు ఒరిగేదేమీ లేకపోయినా అరుణమీద వల్లమాలిన గౌరవం ఏర్పడింది. కార్మికుల్లో ఈ స్థానం ఆమెకి లేకుండినట్లయితే ఆమె నెప్పుడో బయటికి సాగనంపేవాళ్ళు. పరువు పొయ్యే గండా అవుతుందని మానుకున్నారు. ఏమయితేనేం అరుణ గుణగణాలే యిక్కడ పెద్ద పాత్రవహించి అందర్నీ ఐక్యపరిచేటట్లు చేయగల్గాయి.

భాస్కరరావు కార్మికులతో ఏ విధంగా మాట్లాడాలో బాగా తెలిసినవాడవడంచేత పరిస్థితుల్ని బాగా వివరించి దిగజారకుండా చేయగల్గాడు.

మరుసటిదినం భాస్కరరావు అరుణ యింటి కొచ్చాడు. అంతకుముందే వచ్చివున్న సరోజ గౌరవంగా లేచి నిలబడి కూర్చోబెట్టి అరుణకోసం లోపలికి పోతూ అరుణ సంకోచంతో పక్కగా నిలబడి వుండటం చూచి ఏదో గ్రహించినట్లు "ఏమొగినా చాటుగా నిలబడి ఏదో ఆలోచిస్తున్నావ్. కొంపతీసి పేరెటూ రానేవచ్చింది కాబట్టి దానిని నిజం చేసేస్తే పోతుందని గనుక ఆలోచిస్తున్నావా" అని చమత్కొర్తి అన్నది. "ఛీ. పో. నీకు నోరు మరీ జాస్తైపోతున్నది. ఎవరయినా వింటే ఏమనుకుంటారు. ఆయన చాలా మంచివారు. మంచి వారితో తమాషాలకయినా అటువంటి మాటలనటం నా కిష్టం లేదు. ఇది చూచే మీ అన్నగారు యింతవరకు నన్ను యింట్లో వుండనిచ్చారు. లేకుంటే కంపెనీలోలాగా యింటిలోనుండి కూడా తరిమేసేవాడు. ఈ పుకార్లకి నాకు యింకెవ్వరూ అవసరం లేదు. మీ అన్నతో వేగితే చాలులే" అని పొంగరించింది. "నా [illegible]

పలుకుబడివుందో నీకు తెలుసుగా. అంతగా అయితే నేను సిఫార్సు చేస్తాలే. లీడరన్న తర్వాత ఏదోచ్చినా పడాలి. నాబోటి సాధారణ మనుషులు వుండబట్టలేక ఏదయినా అన్నా మెదలకుండా వుండిపోవాల్సిందే. ఇంకొకసారి బదులు పలికావంటే పోటీ రాగలను. జాగ్రత్త" అని భాస్కరరావు అక్కడున్నాడనే విషయం గుర్తుకొచ్చి ఈ మాటలు విన్నాడేమోనని నాలుక కరుచుకుంది.

తర్వాత కొంతసేపు యజమాని తరపు మనుషులు కార్మికుల్ని కలుసుకున్న తదనంతరం పరిస్థితిని గురించి చర్చించిన మీదట భాస్కరరావు వెళ్ళిపోయాడు.

నాలుగు రోజులు గడిచిపోయినవి. యజమానుల ఎత్తులు ఏవీ పారలేదు. పట్టుమని పదిమంది కూడా డబ్బుకి దాసోహం కాలేదు. భాస్కరరావు బుద్ధి చాతుర్యం అరుణ యొక్క వ్యక్తిత్వం కార్మికుల్లో బాగా పని చేసినవి. హరిశ్చంద్రారెడ్డి నిరీక్షించి నిరీక్షించి కళ్ళు కాయలు కాసినవి. ఎంతో వ్యయ ప్రయాసలతో విదేశాలకు స్వయంగా వెళ్ళి సంపాదించుకున్న ఆర్డర్ల విషయం తలచుకుంటే తేళ్ళూ, జెర్రులు ప్రాకినట్లయేది. మత్తుకాస్తా వదిలిపోయింది. కాస్త విచక్షణ చూపి వుండాల్సిందని వాపోయే పరిస్థితి ఏర్పడింది. ప్రస్టేజి తర్వాత చూచుకోవచ్చు ముందు పని జరిగితే చాలుననే కొడికొచ్చి మరుసటి రోజు కూలీలు పనుల్లోకొచ్చేటట్లు చేయమని మేనేజర్ల కాజ్ఞాపించాడు. దీనర్థం కార్మికుల కోర్కెలకు అంగీకరించటమేనని మేనేజర్లు గ్రహించారు.

ఉదయం ఏడున్నరకల్లా ఫ్యాక్టరీ కాంపౌండు కార్మికులతో కిటకిటలాడిపోయింది. దీ బూచుమంటున్న ఫ్యాక్టరీ వీరిరాకతో కళకళ లాడినట్లనిపించింది రెడ్డిగారికి. డబ్బు అధికారం లేకున్నా లేబర్ అంతా ఒక్కటి అయితే ఒక మహాశక్తిలా తయారవుతారని మొట్టమొదటసారిగా గుర్తించాడు. అతనికి ఇటువంటి వ్యవహారాలు బొత్తిగా కొత్త.

"మీ పంతమే నెగ్గిచ్చుకున్నారు. పనుల వత్తిడి వల్ల దీనిని గురించి సరిగా ఆలోచించే వ్యవధి లేక మేనేజర్లు గుమాస్తాల సలహాలు విని యింతకాడికొచ్చింది. మన కంపెనీలో యిక ఎప్పుడూ ఇలా జరగటానికి వీలులేదు. కూలీలు పచ్చగా వుండి నలుగురూ నాలుగుచేతు లేస్తేనేగా మేం పెద్దవాళ్ళ మయ్యేది. యథాప్రకారం చక్కగా మీపని మీరు చేసుకోండి. దీనిని యింతటితో మర్చిపోండి." అని గుమాస్తావైపు చూచి "ఈ దఫాకి నా చేతులమీదుగా బట్వాడా యివ్వాలనివుంది. చాలారోజులైంది యిచ్చి" అన్నాడు.

గుమాస్తా అక్కడికక్కడే బట్వాడా యిచ్చే ఏర్పాటు సిద్ధం చేశాడు. "మొదట మీ లీడర్ని వచ్చి తీసుకోమనండి" అంటూ అరుణవైపు చూశాడు. అరుణవచ్చి ఎదురుగా నిలబడింది.

"మొత్తంమీద బలే లీడర్ని వెతికి పట్టారు. ఇంతకాలంగా చూస్తున్నాను. ఇటువంటి నిప్పులాంటి దాన్ని ఎక్కడా చూడలేదు. ఇకముందు ఏదయినా గొడవలుంటే ముందు నాతో మాట్లాడుతుండండి. నన్నూ నా వ్యాపారాన్ని వీధులలో మాత్రం పెట్టకండి" అన్నాడు డబ్బు చేతికిస్తూ. అరుణ ఏదో అనాలనుకుంది కాని అనలేకపోయింది

అదనంగా పొందింది పెద్దమొత్తం కాకపోయినా కార్మికులకు కలిగిన ఆనందం వర్ణనాతీతం. అల్ప సంతోషులు. ఆరోజంతా పని దొంగలదోలి బట్వాడా డబ్బుని ఎవరెవరికివ్వాల ఏ విధంగా ఖర్చు చేయాల్సింది వగైరా మాటలతోనే సాయంత్రందాకా సరిపుచ్చారు.

సాయంకాలం ఫ్యాక్టరీ వదిలిన తర్వాత కూలీలంతా భాస్కరరావు యింటికి వచ్చారు. పట్టరాని సంతోషంతో తమకు కలిగిన విజయాన్ని గురించి చెప్పుకున్నారు. వారి ఆనందంచూచి భాస్కరరావుకి ఆశ్చర్యం వేసింది. కొంతసేపైన తర్వాత వాళ్ళనుద్దేశించి యిలా అన్నాడు :

"ఆడవాళ్ళయినా దృఢంగానిలిచి పట్టణ కార్మిక వర్గానికి గొప్ప కీర్తి తెచ్చారు.

"ఇప్పటికిదొక ఘనవిజయమైనప్పటికీ, ఇంతటితో మీ కష్టాలన్నీ తొలగిపోయినట్లు అనుకోకూడదు. ఇక్కడినుండి యజమానులు బాగా పట్టి చూస్తారు. మీరెంతో మెళుకువగా వుండాలి. కష్టజీవులు తాము సృష్టిస్తున్న సంపదమీద హక్కును పొందగల్గినంత వరకు ఈ జీవితాలిలా గడుస్తూ పోవలసిందే. కనీస కోర్కెల కొకవైపు ప్రయత్నిస్తూనే శాశ్వత పరిష్కారానికి గట్టి కృషి చేస్తూ వుండాలి. అందుచేత మీరూ సంఘంగా ఏర్పడి భారతకార్మిక వర్గంలో సమైక్యమై, సమాజంలోని యావత్ప్రజలకూ సుఖమయ జీవితాన్ని ప్రసాదించే కష్టజీవుల రాజ్యస్థాపనకోసం-వారు జరిపే పోరాటంలో పాల్గొనాలి. ఫ్యాక్టరీలో యజమానులతో ఏర్పడే తగాదాలను ఎప్పటికప్పుడు ఈ సంఘం ద్వారా పరిష్కరించుకుంటూ వుండొచ్చు. కార్మిక సంఘాలనేవి లేకుండా కార్మికులకు అస్థిత్వమే లేదు. అనుభవంమీద ఈ మాట చెబుతున్నాను. కనుక ఈ శుభసమయంలోనే మీరూ సంఘానికి అంకురార్పణ చేశారంటే చాలా సంతోషిస్తాను."

ఎవ్వరూ కాదనలేకపోయారు. వెంటనే లోపలికెళ్ళి సభ్యత్వ పుస్తకాలు చేతిలో పట్టుకొని తిరిగివచ్చి "తాత్కాలికంగా మీలో ఎవర్నయినా పెద్దగా అనుకుంటే ఆమె చేతికి ఈ పుస్తకాలిస్తాను. సభ్యత్వం చేర్పటం పూర్తయిన మీదట కొత్త కార్యవర్గాన్నెన్నుకోవచ్చు" అన్నాడు.

ఈ మాటతోకూడా సరోజ అరుణను ముందుకు నెట్టి చూపుతూ "మాకంతా పెద్దగాని, లీడరుగాని అన్నీ యీమే. రెడ్డిగారంతటివాడే వొప్పుకొని రిజిష్టర్ చేసేశాడు" అని అందరికీ వినిపించేటట్లు అన్నది. అరుణకి చచ్చినంత సిగ్గేసి వీపుమీద గట్టిగా చరిచింది ! అరుణ దెబ్బతోకూడా చురుకు పుట్టిన సరోజ "లీడర్ అరుణమ్మగారికి" అని పెద్ద దీర్ఘం తీసింది. "జే" "జే" అంటూ అందుకున్నారు అక్కడున్నవాళ్ళంతా ఒక్కసారిగా.

★

తెలిసినవిషయం తెలియనివివరం

చెస్ (చదరంగం)

ఈ చెస్ మొదట్లో పారశీకదేశంలో ప్రారంభమైందంటారు. 'చెస్' అనేమాట 'షా' అనే రాజును గురించి తెలియజేసే పర్యాయపదమని. 'చెక్‌మేట్' అనేమాట 'షామత్' (రాజు పతనమయ్యాడు) అనే మాటకు పర్యాయపదంగా వచ్చి వుండాలి. అయితే భారతదేశంలో 6,000 సంవత్సరాలకు పూర్వమే దీనిని ఆడివుండాలి. దీనికి చరిత్రలు, పురాణాల నిర్ధారణలున్నాయి. దీన్ని సంస్కృత భాషలో చదరంగం (నాలుగు భాగాలుకలది) అంటూ పిలుస్తారు.

పారశీక దేశంలో దీన్ని 'షత్రంజ్' అంటారు. ఇది చదరంగం అనే పేరైవుండొచ్చు. భారతదేశంనుండి పారశీక దేశానికి, ఇక్కడనుండి అరేబియాకు ఇది వ్యాపించి వుండొచ్చు. 11 వ శతాబ్దంలో ఈ 'చెస్' యూరోపా దేశానికి కూడ వ్యాపించింది.

చెస్‌లోని పావులకు బదులుగా మనుష్యులనే నిలిపి, తోటలో పెద్దచదరంగం యేర్పాటుచేసి మొగలాయి చక్రవర్తులు ఆటను ఆడారు. ఇప్పటికీ బ్రిటన్‌లో ఉత్సవ కాలాల్లో ఈ పద్ధతిని అవలంబిస్తున్నారు. ఇంకో విధంగా చెస్ పందెం నడిచినప్పుడు తక్కినవారు చూడటానికి గదులలో పావులను నడిపినప్పుడు అందరికీ తెలిసే విధంగా బల్లను వేస్తున్నారు.

చెస్ ఆటకు నూటిలెక్క ఏదిలేదు. కొన్ని సమయాలలో ప్రపంచ పోటీలలో 'నాట్' లెక్కలలో ఆడబడుతూ వుంటుంది. ఇప్పుడు చదరంగంలో ప్రపంచ ఛాంపియన్ రష్యాలో వున్నాడు.

చెస్ నిపుణులు కన్నులు కట్టుకొని ఆడటం కూడా వుంది. అంటే-బోర్డు వున్న స్థలం తెలియకుండా చాటుగా కూర్చుండి, పావులు వుండే— స్థలాన్ని మనస్సులోనే వూహించుకొని పావులను నడపటానికి ఉత్తర్వు లిస్తూ వుంటారు. వారు బల్లను చూడకుండానే ఆడి, విజయాన్ని కూడా సాధిస్తారు. దీనికి 'బ్లయిండు చెస్' అని పేరు.

ముందు ఆలోచన, లోతుగా గమనించటం, హెచ్చరికయైన స్వభావం మొదలగు సామర్థ్యమును పెంచటానికి యీ ఆట ఉపయోగపడుతుంది. అందుచేత సూక్ష్మబుద్ధిని పెంచే కళగాకూడా దీన్ని శ్లాఘించవలసి వుంటుంది.

సాక్షి